

لولی وانگریزی عہدٹی براہوئی رزمیہ شاعری نا جائزہ

☆ عابدہ سمیع

ABSTRACT.

Loli (lulling) carries a great deal of significance in the literature of all parts of the world. A mother sings songs, prays and wishes her baby in a way in which she longs to see it (her baby) in future.

Such songs, prays and wishes of a mother for her baby are known as lulling in the worlds of literature. There cannot be a single mother who does not lull her baby. In Brahui the word "Loli" might have been derived from 'Lodo' (Rocking/shaking). A mother lays her baby in a cradle or on her lap and sings sweetly while rocking it. As a result of this the baby falls asleep. However, unfortunately, the practice of lulling is dwindling in modern large cities.

Loli is also the history of a nation that includes some stories of timidity, bravery, hardships and sacrifices. A mother tells and teaches her baby son that how the brave heroes of his nation faced the dangers, took sword, thought and sacrificed their lives for the sake of their dear mother-land. These stories of brave heroes depicted by loli songs are preserved by writers so as to encourage and raise the morale of the youth.

تمام دنیائی ادب نا خلقی آشیخ آتیٹی لولی اے اسے اہمیت اس حاصل ارے۔ دنیائی اسے دونو لیمہ اس مفروئے کہ اوتینا چنائے لولی تھف۔ چنانا اولیکو تر بیت ناداسخ مریک کہ ارائی لیمہ نامہر، اوڑکن لیمہ نا خواہشات آک۔ زندگی نا تجربہ غاک زندگی نا عمل تون خوشی، شاد کامی و آخوبت کن اسے نشان اس جوڑ مریرہ۔ اسے لیمہ اس کہ تینا چنائے ہرا

☆ لیکچرار، شعبہ براہوئی، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ۔

دروشم اٹ خٹنگ خواہک لہمہ اوڑکن ہمووڑء ناشیر خلیک اوڑکن دُعَا م یک۔ اسہ لہمہ سینا اونا چناڑکن ہندا دُعَاک نیک انکا خوہشات آک ادب نادنیائی لولی پانگیرہ۔ خیال دادے کہ لولی لوڈو آن پیش تموکے۔ دُہن کہ اسہ لہمہ اس تینا چنائے جلوٹ اٹ یاتینا زان وگٹ اٹ تخک لوڈولیتک وچنا تینا لہمہ ناہنمین انکا شیرتے ہنیمہ تنگان کاک۔ چنانا لوڈوتنگ نامفہوم ہرا کہ لولی پاننگ اسہ راج اسینا زندو بودگد ریفنگ نا اسہ قوم سینا ورناتا آخوبت، بہادری، جفاکشی، لغوری ناقصہ غاتا زہا تالانو تاریخ اس مریرہ۔ شارتی اینوہگہ وخت نابدل متنگ نا سوب آن لولی تنگ نارواج بھاز کم منگٹی ء۔ لولی ہم اسہ قصہ اس مریک دُہنگا قصہ غاتیٹی قوم آبتا گد رینگو کا زمانہ گندوک مریک و آخوبت کئی پیش بروکا واقعہ غاتا پیش خیمہ جوڑ مریرہ۔ ہندا وجہ ء کہ اسہ لہمہ اس تینا چنائے لولی نانہ ٹی نشی یک، خاہتک۔ دُہنکہ اسہ قوم اس تینا ورناتا، تینا قوم، مادر وطن کن قربانی، زغم خلنگ، کاتم تنگ۔ لہمہ غاتا مہرتینا چنا تیکن قربانی ایثارنا وجہ و کسر جوڑ مریرہ ہندن ہندالولیک تاریخ ٹی قوم آتا ورناتا دترٹی جوش پیدا کنگ۔ کن ادیب آک نوشتہ کیرا، مونا اتیرہ و بروکانسل آتے تینا مستنا گد رینگو کا پیرہ و ہن پیرہ غاتا رسم و رواج، قول و بش ء تینا قوم سنا ہیر و تاقربانی و بہادری، وطن دوستی، قوم پرستی نادر س تنگ۔ کن مثال جوڑ مریرہ۔

لولی ناتاریخ تون اوار براہوئی لہمہ سینا لولیک ام دنیا نا ایلو بشخا تالہمہ غاتا لولی تیان کم افس۔ ہراڑے کہ ن براہوئی مخلوق نا سیاسی تاریخ و قول و بش ء بیان کینہ ہمووڑے اسہ براہوئی لہمہ سینا حیثیت گل آن پاک، معتبر، قابل فخر خٹنگ۔ بلوچستان نا تاریخ ہمولہمہ غاتا منت وارے ہراک تینا چھناتے جھلونٹ و ڈرگی تیٹی نازیفیر بھلن کریر۔ ہندا چناک وختس چا کر عظیم، نصیر خان نوری، محراب خان، میر علی دوست، نور امینگل، نور الدین مینگل، ملا مزار کوننگا مزد آک پیدا مسونو۔ کہ اوقا لہمہ غاک اوفتے دُہن لولی تسور کہ اینو ام اوقا دتر تیٹی بلوچستان نامش مش، جل جل، خل خل خیسن رنگین جوڑ مریرہ۔

اینونا وخت کئی یعنی 1950ء آن گڈام بلوچ لہمہ ہراڑے کہ تینا چنانا آرام نا خیال ء لولی اٹ تخک ہمووڑے ہمولہمہ ولہ اسہ پوسکونو تاریخ اس رقم کنگ نابند اوے ام تخک۔ 1948ء آن گڈ ہراڑے بلوچستان اسہ آزادو ملک سینا حیثیت اٹ تینا پن ء گم گار یک و پاکستان نا اسہ صوبہ سینا حیثیت اٹ دنیا نا نقشہ غاتینے پاش یک، یا ولد بلوچ

آک غلامی ناسہ پوسکتو دور سیٹی داخل مریرہ بلوچ ائمہ ولد اتینا مارے لولی ایٹک دالولی تا تو ارساروان و جھالاوان نا تلاتر تیشی پٹنگ۔ داتواری تیشی شہید نوروز خان و اونا سنگت آک و ایلو کنی بلوچ آک لولی کنگٹی ء۔ ہرا کہ بلوچ، بلوچستان و بلوچستان نا تحفظ، احترام و مادر وطن نا سخر تیشی تینا وتر ء اوار کنگ نا سخر ء تینا ائمہ غان ایل کریر۔ دا سخر ہرا کہ لولی پانٹنگ اسہ بلوچ ائمہ سینا زیور و اسہ بلوچ غور نا سینا زغم نا تاریخ جوڑ مریرہ۔

رزمیہ شاعری پدا کہ ہندا لولی تیان و دی مسونے دانا اسہ جتماع تاریخ کسے۔ ہراڑے کہ لولی تا تاریخ پس منظر ٹی بلوچستان نا قومی، تاریخ و سیاسی تاریخ، نوشتہ مریک، ہموڑے، ہموئمہ ہم اس لکھ اس کر زک ہرا کہ او داما رے و دی کرینے۔

بیان کنگ آن مست اگر ن دنیا نا متکن انگا قوم آتا تاریخ آنظر شاغن ہرا کہ ننے لولی یا رزمیہ شاعری نا حوالہ ٹی نظر بریرہ۔ دھنکہ اگہ ن رزمیہ شاعری نا بند اوے یونان نا شاعر عومر او مر نا شیر تیان خلیسیا ہمو عہد آن اندازہ اس تو ننے رزمیہ شاعری نا تاریخ نوشتہ کنگٹی مشکل پیش تو بریک و لے دا مشکل بروکا نسل تا محقق آتیکن رزمیہ شاعری آ تحقیق کنگ کن اسہ کس اس، کس نا چراغ اس جوڑ مروے۔ عومر او مر یونان نا ہمو شاعر اس کہ او ن تے آن خفقو کہ سکندر اعظم ہرا وخت کہ دنیا ء فتح کنگ کن یونان آن پیش تما تو ہمو وخت عومر نا عمر ہشتاد سال کس۔ سکندر اعظم نا یونانی فوج ہراڑے کہ دنیا ء فتح کنگٹی اس۔ دنیا نا ملک ملک ء لتا دنگٹی کس ہموڑے او مر کوزنگا شاعر ہم سکندر اعظم نا لشکر نا جنگی جوڑہ ء و دنگ کن رزمیہ شیر پاریکہ۔

براہوئی مخلوق نا اگہ تول و بش نا مطالعہ ء کنگہ تو تاریخ ناسہ ام دونو دور اس اف کہ ن او فتنے حالت جنگ انتشار و نقل مکانی یعنی ہمپ و بٹ تون او ر جنہن ایران نا تمام بادشاہ تا دوراٹ براہوئی ٹی زغم کشوک و مخ تفوک جنگ کن چک نظر بریک۔

تاریخ نا مختلف وخت آئیٹ براہوئی قبائل آتا جنگ و جیدہ و جگدو ء طبیعت او فقا جنگی آ تاریخ ء مونا پس و لے افسوس کہ دا طریقہ او فقا دبی تاریخ ء تہار مہ غاشن تا گواچی کرے (۱)

دا تاریخی جبر نا باوجود ولدا ہم ننے براہوئی رزمیہ شاعری ناسہ بھلون شخ اس دو بسونے۔ براہوئی عادت ہمپ

وہٹ نازند گدریفنگ ناعادتی اریر۔ اوفتاراجی وڑوڈول قبائلی ۽ ہندا قبائلی بودو باش نامیہٹی رہنگسہ اوک تینکن اسہ راجی ۽ سیاسی زنداس گدریفنگ کن پین وڑوڈول آتے تینائی کریر۔ براہوئی مخلوق نا خوبی دادے کہ اوک وختس ام اسہ ایلو ناما تحت زندگی گدریفنگ ناعادی متنو۔ براہوئیک بنیادی وڑٹ اسہ بہادر و جنگجو مخلوق اس اریر۔

میر گل خان نصیر تینا کتاب ”بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبانی“ ٹی نوشتہ کیک کہ براہوئی یا بروہی دراصل بلوچی نالوز برزکوہی آن ماخوزے ہرانا معنی و مطلب بڑزنگامش تیار پینکوک ۽ مخلوق نائے۔ داہندا لوز نابد لینگوکا شکل ۽ ایہن براہوئیک دراصل ہموکوشانی تا اولاد ۽ ہرا کہ کوچ و بلوچ پاننگارہ و کوہ البرز ناما دامن تیٹ آباد اسر و بقول فردوسی ہرافتے آ عادل نوشیروان فوج کشی کرے و اوفتاقمل عام کرے“

عادل نوشیروان نا فوج کشی آن گڈ براہوئیک بلوچستان ٹی بر آباد مسر۔ (۲) مقصد داڑے دا اف کہ براہوئی تا تاریخ ۽ بیان کنگے و لے بلوچستان ٹی براہوئیک اسہ پر امن ۽ زنداس تیر کنگٹی اسر کہ دنیا تا تاریخ ولدا شیف بڑزاس۔ داڈ غار چنگیز، ہلاکونا بربریت ۽ خنگ آن گڈ زرس امن اس ولدا زغم و توفکس مس۔ داوار برطانیہ دنیا تینا غلام جوڑ کنگ کن جنگ کن تینے لانچا، پورا بر صغیر آ قوضہ کرے۔ ولدا مون تے بلوچستان آتما بلوچستان ٹی ہر محاذ آ مخلوق انگریز آتا مقابلہ ۽ کرے اوفتاقمل مون ۽ تونگ کن تینا دترے شولا۔

سیاسی و راجی حوالہ اس ہراڑیکہ بلوچاک ولدا اسہ پوسکتو تاریخ اس رقم کنگٹی اسر تو داوار دھن متو کہ نانا ادبی تاریخ ولدا گم مرے کائے براہوئی تیٹ پر عظیم ۽ شاعر و ادیب و دی مسر کہ اوک تینا قومی ہیرو تا قومی، جنگی و حب الوطنی مادر وطن نامش تینا دترے شولو کا خرم و خواجہ غاتا ادبی جنگی تاریخ ۽ ہم نوشتہ کنگہ دھنگا مفکرین دانشور ادیب و شاعر تینا محمد حسن بدوزئی، ملا مزار بنگلئی، بشام، ریکی کونگا شاعر اک اوار ۽ کہ دا ک تینا لمہ وطن نا خدمت کرو کا تا تاریخ ۽ ایات تخار۔

1839ء ٹی کہ وختس انگریز اک بلوچستان ۽ جاہو کریر، خان محراب خان ۽ شہید کریر تو دا عہد نا براہوئی شاعر نائب محمد حسن بدوزئی اسکہ کہ او دا تاریخی و سیاسی ۽ سانحہ ۽ دا وڑ تینا موضوع سخن جوڑ کرے۔

”پرنگی خیسن آ گوج ء
 پداٹ تہ ڈیڈوتا فوج ء
 نی پا دریا نا موج ء
 کرینے مون سراوان آ
 قلات نا میری و خان آ
 بلوچ آتا بوزنگا شان آ
 پرنگ سردار و میر آتے
 بلوچا تا حقیر آتے
 بہاٹ ہلک او فقیر آتے
 کرے اوفتے جتا خان آن
 درے تا دین و ایمان آن
 شہید آتا بلند شان آن (۳)

انگریز اتا بلوچستان آ حملہ کنگ و قلات نا میری آ قبضہ کنگ نا قومی آ سانحہ ء ریکی ہم بیان کرینے۔

”دے اس پرنگی رمب کرے
 میری ء بھلا دمب کرے
 سردار ولی محمد شہید
 او مینگل آتا شے مرید
 ورناتے کل ء مچ کرے
 سواری کے ہٹلی و چچ کرے
 ہر پارہ غان مینگل برے

ہر کس قلات ۽ سر مرے
 کافر پرنگ ملک ۽ پھلا
 اونگ و ناموس ۽ درے
 شاپاش کبو دا مینگل ۽
 بااشتر و سیاہ جنگل ۽
 تینا سچ ۽ چکا تھے
 ولدا زریان ۽ سچ کرے
 بور پشکوی خرن خنی
 او دین نا دشمن ارے
 کافر لعین باز بہرے
 تو فک و توپ اوڑتوں ارے
 مرداتے باک اف ساہ سنا
 بس مال و کاٹم تون برے
 وخت ۽ نصیرخان ۽ ولی
 ہلی نیام آن ترہ کرے
 اینو ننے دے دیگرے
 پگہ نوا وارس برے (۴)

وختس کہ انگریز اک بلوچستان آ مکمل توڑہ کریرا فک داڑے ہر وڑنا سیاسی راجی و تاریخی ۽ تہذیبی لہنر۔
 انگریز اک بلوچستان نی سیاسی روٹ تینے سوگو کنگ کن تینا مذہب عیسائیت کن ہم کاریم کریر۔ بلوچستان نی عیسائی
 پادری تا تبلیغی و جماعت جوڑ کریر جاگہ جاگہ کلیسا و گرجا ام جوڑ کریر۔ سیاسی حوالہ اٹ تینے مستحکم کنگ کن انگریز

حکومت بلوچستان ناسردارتے دوٹی کر یسہ اوفتے تینا وظیفہ خور جوڑ کرے۔ ہر وڑنا آسراتی تس تا اوقتیان کاریم
ہلک آخردامس کہ سردار اک خان نادمشی تون اوار ملک وقوم ناہم دشمن جوڑ مسر۔

بشام کہ پنیء براہوئی شاعر سے اونا تعلق نوشکی نامینگل آتیان کس بشام باز بھلو قوم پرست، وطن پرست او شاعر س
اسکہ بشام تینا اسہ شیمرسیٹی انگریز حکومت تو سردار اتا ساز باز ء تینا اسہ شیمرسینا موضوع جوڑ کرینے کہ داوڑ ء۔

دوشہ سیاہ مار ڈنگی ء

کافر بسونے جنگلی ء

اللہ خلک پرگی ء

دین ء تینا رب رکھے

کسے مہر و مابت اف

کسے ہمت و غیرت اف

کسے سنت و سیوت اف

دین ء تینا رب رکھے

ہو میر و سردارتے

خذب اوقتا کردارتے

اینو او دشمن نا پارے

دین ء تینا رب رکھے (۵)

ایدے تینی بلوچستان ٹی انگریز تینا کاسہ لیس سردارتے باز بھلو اختیار تس ہمو زمانہ ٹی سردارتا تینا قبیلہ غاتیا ظلم
وناروا سلوک باز مشہور کس۔ مثلاً مزار ہنگوئی، زمانہ نا پنیء شاعر اسکہ اوسندھی، بلوچی، براہوئی واردوٹی شاعری
کر یکہ اونا رزمیہ شاعری کہ اسہ نظم سینا شکل انیء دلظم نا پین ”لاٹ نا بگھی“ ء ملا مزار، بلوچ سردارتا انگریز کن غلامی
نا نقشہ ء داوڑ کشانے۔

امیر غوث بخش ریساڑی نرزار
 شاہواڑی رشید خان میر نام دار
 براہوئی ارین نن ہو جٹ پٹ
 ارین ای وئی تین پہ تین سیال و مٹ
 ہموکان البوتہ اتن تہ سٹ
 نواں کہ شرف ۽ ننا کیر گٹ
 ہمودے عقل کل نا مس چٹ
 کہ چکار بگھی ۽ بیخ و پٹ
 میاں خان و بہرام خان اریرے مے مہار
 سمندر تھے مخ ۽ مست پار
 ہلمہ کریر ہر مٹ اسہ موار
 کہ ہلو بگھی ۽ بس ننا وار
 سیاہ ریش ورناک عجب زوردار
 بگھی نا چنگ تون کریر دھند و قہار
 بگھی ٹی اجنٹ میم تون سوار
 عجب ایر تا ٹین ۽ بے توار
 ہے ہے حیا ہچے ملک آن ہنا
 امیرک ہتوس تینا شان و پنا
 بگھی ۽ چکار اوفتے خلقت
 فنا کہ کریر مون ۽ مون تینا قوم نا (۶)

سردار ونواب ملا وسید آک تو انگریز اتا ڈوسلوک جوڑ مسر ہنار سردار ونواباک تو انگریز اتا خدمت گاری ۽ تینے ۽ فرض چاہسے تو انگریز سرکار اوقتا قوم فروشی وطن فروشی غلامی کن وظیفہ اس مقرر کریر دا خولجہ غاک صد دوصد روپی ناعوض ۽ کہ اوقتیکن انگریز سرکار مقرر کر یس دا وظیفہ دن الکو رہ کننگرہ دنکہ لمہ ناپال ولے افسوس برصغیر ناملاو سید آتیا بریک کہ او فک سردار ونواب آتیا ناگز اس اے پار مسر دا خولجہ غاک انگریز نا حکومت ۽ جائز قرار تنگ کن فتویٰ تہر۔ بلوچستان ٹی خان محراب خان ناشہادت آن گڈاسہ مسلسل ۽ چھاپہ مار ۽ جنگ سینا بنا مس دا جنگ بلوچستان نا ہر مش و تبار حیث جاری ہس دا جنگ ٹی باز المہ غاتالال آک شہید مس ہر افتے لمہ جیجاک لولی تہر۔ اوقتا بہادری، وطن دوستی قوم دوستی ناقسم وسوغند ۽ بلوچستان نا ہر مش و ہر تبار و گھٹ کنیک مادر وطن نادا اڑ تو ماک نورامیننگل شہید، میر علی دوست مینگل، شہید شامل اریر۔ میر علی دوست اے قوم دوست و مادر وطن نامارے کہ 1933ء ٹی انگریز سامراجیت نا خلاف جنگ کرے و شہید مس۔ لیکن شومئی قسمت کہ سرکار نا نوکری بندغ ۽ بندغ الیک انگریز سرکار تا حکم میر احمد یار خان آ باز کین تما انگریز سرکار خان احمد یار خان ناباء اٹ میر علی دوست 41 ڈاکور بہزن و دز نا پن اٹ یات کرنے و او نا قتل ۽ جائز قرار تنگ نا کوشش کرے لیکن دا دور اٹ ہم نا قومی ہیر و شاعر قیصر خان ہس کہ او میر علی دوست شہید ۽ وطن نا ہیر و جوڑ کرے باطل قوت آتے اوقتا سوچ و فکر ۽ دروغ تر ثابت کرے۔

انگریز سرکار ہمو دور ٹی خان احمد یار خان ۽ چاغی ملیشیاء ٹی لیفٹیننٹ نا عہد غا بھرتی کر یس۔ میر علی دوست ہم دوست آ تا سم تا گواچی مس اے دوست آک کہ انگریز سرکار نا نمک خوار ہس لیکن قیصر خان شاعر ناخن تینی میر علی دوست رہزن اس الو بلکہ او مادر وطن بلوچ قوم بلوچستان نا نازیفو کا مار ہس قیصر خان تینا اسہ نظم سیٹی میر علی دوست شہید ۽ قیامت نادے اسکان زندہ تنجانے او پانک کہ

”لول کبو لولی میر علی دوست ۽

جی او جان کینہ خان علی دوست ۽

شیر آتا دریکہ ۽ باز گل اٹ کارہ

قسمت اٹ برور دُراخ و جوڑ دوارہ

یا سخی سلطان کیس ننا پامے
 دشمن کہ بسونے دیگر و شامے
 ریفل خلیپہ نے اینو اتنے
 ملخمت شینک تنجا غازی تا خلتے
 دا کتاب ۽ خوانار بی بی و ملاک
 نصیب تا مسرجنت نا پھلاک (۷)

ہندن نورامینگل نا انجام داس کہ انگریز اکہ اللہ نا ڈغارے اوڑانگ کریر نورامینگل انگریز و انگریز آ تا
 وظیفہ خور آ سردار آ تا خلاف جنگ نا اعلان ۽ کرے۔ پارہ کہ او اسہ نن اس خاران نا سردار نا مہمان مس ۽ سردار
 صاحب تینا باہوٹ نا انگریز اتے اطلاع تس اودے شہید کرفن گا دلے ہر امار کہ نورامینگل تینا جنگی حکمت عملی ات
 انگریز آتے ہراوڑ کہ سچ تس اے اینو تاریخ نا اسہ بشخ اس جوڑ مسونے۔

نورا نورا حمزہ نا مارے
 کسفینے کافر تیان چارے
 کنا امیت اللہ نا جند آ
 پاوہ دوستی تنجار گہرام و رند آ
 کنا امیت اللہ نا جند آ
 نورجان کنا ہنانه سندھ آ
 وڈھ لی نا چڑو کا ہوکو
 نورجان نا تروگلز آ سوکو
 کنے خواجہ خدا نا صبر ۽
 نشانی تہ کافر نا قبر ۽

نورجان نا توکک ۽ چاڻي
 سم ۽ خلڪ دشمن نا باه ٿي
 هموش آن بروڪا دير ۽
 ڪافر تا مون ۽ وڏھ نم شير ۽
 نورجان ڪنا مشن نا هرف
 رنگ پاوه مرد آتيڪن شراف
 ڊاڪن شينفي ڏغار چاپ ۽
 طوڪي ٿي زغم نا لاب ۽
 ماي جان ڪنا قلات ٿي قيد ۽
 نورجهان ڪنا مش نا صيد ۽
 دشمن توه ڪرے جنگ سيرا
 ڪافرتي مش تيئي گيرا
 نورجان نا ملڪ سے لوپ ۽
 ستم ته خلڪ دشمن نا ٺوپ ۽
 نورجان ڪنا ريفل ۽ چاڙا
 مش آن اے پار مري تيا دڙا
 لولي جي ڪيو تيئا پاوه بخت ۽
 خدا بڻے چا ڪافر نا بخت ۽
 اللہ اللہ نورجان چا دير آ اس
 زغم خلڪ مينگل نا ميراث

شیرازی و میراجی تیان چکا
 لالو مینگل سگر آن درکا
 میراجی تیان احوال اس راست ء
 کافر نے چا خدا نا واسطے
 میراجی تیان احوال بسک
 کافر کافر پنڈر آ مسک
 توفک نا قید ء پاوہ ٹوکا
 فوج آتیئی مت آنبار بوکا (۸)
 (بشکریہ پروفیسر محمد عظیم جان)

1838/39ء فی انگریز ہندوستان آ مکمل کنگ آن گڈ بلوچستان آتیا قوضہ ناتغ ء ثابت کنگ کن جہو
 کرے خان محراب خان ہم خان خدا سیداد خان آن بار عموماً قوم آن غصہ تخنگا کہ۔ او نا سخت گیری او دے بلوچ
 قوم آن سرداسہ درے بلوچ قوم ام تینا انا پرستی کن پنی ء او فک ہم خان ء او نا حال آ الارخان نا چند ہم پیشن نا بروکا
 وزیر و وکیل آتے تو سخت اسکہ خان نادر بار نا داسازش وزیر و وکیل آک خان ء او نا قوم آن مَر تخنگ کن تینا دس
 آن زیات کاریم کری۔ و او فقا دا کوشش بار آ اور ثابت مس کہ خان و بلوچ قوم اسہ ایلو نا کسر نا جتا جتا و مسافر اسر۔
 انگریزی فوج کہ قلات نا میری آ جہو کرے تو اند او زیراک کہ دے آن دے دُرست او نا دربار ٹی ایر کش اسر خان
 ء د اصلاح تسر کہ نی انگریز فوج آن باز کمزور اس لہذا جنگ نا ایت ء کہہ او فقا مو نا صلاح بٹ دا ایت آن داسا خان
 نا خنگ کہ داخہ وخت ناتے کنا دربار ٹی تہ شیطا تک مچ اسر۔ خان نا پانگ کہ ہتھیار بنگ کنا باوہ پیرہ نا شیوہ متنے او
 مچ ء تھے جنگ کن انگریزی فوج نا مو نا پشتمنا۔ و شہید مس میر گل خان نصیر او نا شہادت نا باروٹ پانگ کہ

خان شہیدے خان خان
 افسوز افسوز لکھ ارمان
 سن مرین نے کن قربان
 غازی خواجہ مہراب خان
 کافر تون نیکی پوکے
 گربدی خنتا روکے
 لٹ لٹ غل خاچف لوکے
 غازی خواجہ محراب خان
 پٹ نے پاوہ انگریز
 چاوہ بازنگا شر انگیز
 کافر ظالم دن چنگیز
 غازی خواجہ محراب خان
 پھلاتا بار نی داڑے بر
 گندس خوشبو جوانو کر
 خاچوکاتے نی بش کر
 غازی خواجہ محراب خان
 بر کر نن نے حالے پان
 یا صلواتن داکا خان
 کیک دعا ہنا گل خان
 غازی خواجہ محراب خان (۹)

حواشی

- ۱۔ شاہوانی حمید پروفیسر ڈاکٹر، براہوئی غزل آغاز و ارتقاء غیر مطبوعہ مقالہ پی ایچ ڈی پینہ ۳۳۰
- ۲۔ نصیر گل خان میر، بلوچستان کی کہانی شاعروں کی زبان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۶، ۱۹۷۷ء، پینہ ۲
- ۳۔ قمبرانی نادر، پاکستانی ادبیات، جلد دوم اکادمی ادبیات پاکستان پینہ ۲۲۸
- ۴۔ قمبرانی نادر، پینہ ۲۲۹
- ۵۔ قمبرانی نادر، پاکستانی ادبیات، جلد دوم اکادمی ادبیات پاکستان پینہ
- ۶۔ شاہوانی حمید پروفیسر ڈاکٹر ”براہوئی زبان و ادب“ ساراوان اکیڈمی مستونگ ۱۹۹۶ء، پینہ ۷۱-۷۲
- ۷۔ براہوئی عبدالرحمان ڈاکٹر ”براہوئی زبان و ادب کا مختصر تاریخ“ مرکزی اردو بورڈ لاہور ۱۹۸۲ء
- ۱۲۸-۱۲۹
- ۸۔ بشکریہ پروفیسر عظیم جان شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان کوئٹہ
- ۹۔ قمبرانی نادر مضمون مجل ”سر آب“ شعبہ اردو جامعہ بلوچستان کوئٹہ ۱۹۸۷ء، پینہ ۱۹